
АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Євген ТИМОНИК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність D4 Публічне управління та адміністрування освітньої програми «Публічне управління та адміністрування», Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна.

Ігор ВЕРБОВСЬКИЙ, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник навчального відділу, доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна.

ADAPTIVE MANAGEMENT OF EMPLOYMENT PROCESSES FOR PERSONS WITH DISABILITIES: THE ROLE OF STATE REGULATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Yevhen TYMONYK, second (master's) level higher education student, specialty D4 Public Management and Administration, educational program «Public Management and Administration», Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine.
email: timoniklool@gmail.com

Igor VERBOVSKYI, Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Head of Education Division, Associate Professor of Department of Professional and Pedagogical, Special Education, Andragogy and Management, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine.
email: super_iagrik2011@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7202-3429>

Потреба у переосмисленні підходів до підтримки професійної реалізації осіб з інвалідністю посилюється в умовах воєнних трансформацій, зміни структури ринку праці та розширення інклюзивної політики в освіті, що вимагає інтеграції державного регулювання, освітнього середовища й механізмів адаптивного управління процесами працевлаштування.

У науковому дискурсі працевлаштування осіб з інвалідністю розглядається кризь призму поєднання правових, соціальних та інституційних бар'єрів, що заважають реалізації їх трудового потенціалу. Дослідження С. Лавренюк та В. Одусанво акцентує на просторових, інституційних, законодавчих і соціальних перешкодах зайнятості осіб з інвалідністю в Україні, підкреслюючи недовіру окремих інструментів державної політики [6]. О. Бабіч обґрунтовує перспективні напрями державної підтримки працевлаштування цієї категорії громадян, зокрема розвиток дистанційної зайнятості, професійної реабілітації та підтримки

підприємництва [2]. У міжнародному контексті наголошується на важливості партнерства закладів вищої освіти й роботодавців для сприяння зайнятості молоді з інвалідністю [5]. Нормативно-правові засади інклюзивної освіти в Україні, що створюють передумови для успішного переходу осіб з особливими освітніми потребами на ринок праці, узагальнено в аналітичних оглядах щодо розвитку інклюзії [7].

Адаптивне управління процесами працевлаштування осіб з інвалідністю в освітньому середовищі доцільно розглядати як цілісну систему координованих рішень, що поєднує державне регулювання, інституційні стратегії закладів освіти та індивідуалізовану підтримку здобувачів освіти. В умовах реалізації реформи Нової української школи та розбудови інклюзивної освіти розширюється спектр механізмів державної підтримки доступу осіб з інвалідністю до освіти, включно з квотами на вступ до закладів вищої й фахової передвищої освіти, вимогами до універсального дизайну освітнього середовища та розвитку мережі інклюзивно-ресурсних центрів, що створює нові можливості для формування їхнього трудового потенціалу. Водночас аналітичні дані щодо зайнятості свідчать про суттєві прогалини між задекларованими правами та реальною практикою, зокрема низьким рівнем дотримання квот, недостатньою доступністю інфраструктури й обмеженим розвитком програм професійної реабілітації [4].

У таблиці 1 узагальнено ключові напрями державного регулювання, що безпосередньо впливають на управління процесами працевлаштування осіб з інвалідністю в освітньому середовищі.

Таблиця 1.

Основні напрями державного регулювання, релевантні адаптивному управлінню працевлаштуванням осіб з інвалідністю в освіті

Напрямок регулювання	Зміст для освітнього середовища	Потенційний вплив на працевлаштування
Інклюзивна освітня політика	Вимоги до доступності, універсального дизайну, підтримувальних сервісів у закладах освіти.	Формування базових і професійних компетентностей осіб з інвалідністю відповідно до потреб ринку праці.
Трудове законодавство та квоти	Законодавчі гарантії права на працю, система квотування та санкцій за невиконання вимог щодо зайнятості осіб з інвалідністю.	Створення стимулів для роботодавців до реального працевлаштування випускників з інвалідністю.
Професійна реабілітація та підтримка	Програми перепідготовки, підвищення кваліфікації, супроводу працевлаштування, включно з ініціативами міжнародних організацій.	Зменшення розриву між освітньою підготовкою та вимогами робочих місць, підвищення стійкості зайнятості.

Сучасні законодавчі ініціативи щодо гарантування права осіб з інвалідністю на працю, включно з оновленням механізмів відповідальності роботодавців за недотримання вимог щодо зайнятості, створюють передумови для посилення ролі держави як регулятора та партнера в адаптивному управлінні. Однак дослідження показують, що ефективність цих інструментів значною мірою залежить від здатності місцевих громад, закладів освіти та служб зайнятості узгоджувати свої дії, забезпечувати ранню професійну орієнтацію, індивідуальні траєкторії навчання й підтримку переходу від освіти до праці. В освітньому середовищі це означає необхідність впровадження гнучких моделей співпраці з роботодавцями, програм дуальної та змішаної форми навчання, наставництва, практик і стажувань для студентів з інвалідністю, що ґрунтуються на аналізі їхніх освітніх потреб і можливостей локального ринку праці [1, 3].

З огляду на це, адаптивне управління процесами працевлаштування осіб з інвалідністю вимагає переорієнтації від формального виконання нормативних вимог до побудови

індивідуалізованих, контекстно чутливих моделей взаємодії державних інституцій, закладів освіти, роботодавців та громадських організацій. Саме в освітньому середовищі доцільно концентрувати інтегровані сервіси професійної орієнтації, супроводу та медіації між здобувачами освіти з інвалідністю й роботодавцями, спираючись на механізми державно-громадського управління й локальні стратегії інклюзії.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, доцільно зауважити, що успішність працевлаштування осіб з інвалідністю залежить не лише від якості нормативного забезпечення, а й від здатності освітніх інституцій, органів влади та суб'єктів ринку праці ухвалювати гнучкі управлінські рішення. Подальшого розвитку потребують інтегровані моделі співпраці закладів освіти, служб зайнятості, роботодавців та громадських організацій, орієнтовані на побудову індивідуальних траєкторій професійної реалізації осіб з інвалідністю. Перспективними є емпіричні дослідження результативності таких моделей у різних регіонах України, що дозволить конкретизувати індикатори успішності адаптивного управління й запропонувати практичні рекомендації для вдосконалення державного регулювання в освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Гринь Н. В. Правове регулювання зайнятості осіб з інвалідністю: Європейський вимір. Держава та регіони. Серія: Право. 2022. № 3 (77). С. 263-267. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2022.3.39>
2. Babich O. Employment prospects for people with disabilities in Ukraine. Theory and Practice of Public Administration. 2025. № 1 (80). P. 366-377. DOI: <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-20>
3. Babich O. International experience in the field of employment of persons with disabilities. Theory and Practice of Public Administration. 2024. № 2 (79). P. 392–403. DOI: <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-20>
4. Global Disability Fund. Situational Analysis on the Rights of Persons with Disabilities in Ukraine. Country Brief. URL: <https://globaldisabilityfund.org/new/wp-content/uploads/2025/03/Country-brief-Ukraine.pdf>
5. Hurenko O., Suchikova Ya., Kravchenko N., Nesterenko M., Petryk K. Employment of young people with disabilities: The potential of social partnership of universities, municipalities and the labor market of Ukraine. Work. 2024. Vol. 79 (3). P. 1407-1423. DOI: <https://doi.org/10.3233/WOR-230351>
6. Lavreniuk S., Odusanvo V. Obstacles in the Employment of People With Disabilities: the Perspective of Employees and Employers in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2024. № 4. P. 204-221. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2024-4-20>
7. UNESCO Global Education Monitoring Report Team. Ukraine – Inclusion. In: Education Profiles: National Education Systems (PEER). Paris: UNESCO, updated 2024. URL: <https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/ukraine/~inclusion>

References

1. Hryn N. V. Pravove rehuliuвання zainiatosti osib z invalidnistiu: Yevropeiskyi vymir. Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo. 2022. № 3 (77). S. 263-267. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2022.3.39>
2. Babich O. Employment prospects for people with disabilities in Ukraine. Theory and Practice of Public Administration. 2025. № 1 (80). P. 366-377. DOI: <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-20>
3. Babich O. International experience in the field of employment of persons with disabilities. Theory and Practice of Public Administration. 2024. № 2 (79). P. 392–403. DOI: <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-20>
4. Global Disability Fund. Situational Analysis on the Rights of Persons with Disabilities in Ukraine. Country Brief. URL: <https://globaldisabilityfund.org/new/wp-content/uploads/2025/03/Country-brief-Ukraine.pdf>

5. Hurenko O., Suchikova Ya., Kravchenko N., Nesterenko M., Petryk K. Employment of young people with disabilities: The potential of social partnership of universities, municipalities and the labor market of Ukraine. *Work*. 2024. Vol. 79 (3). P. 1407-1423. DOI: <https://doi.org/10.3233/WOR-230351>
6. Lavreniuk S., Odusanvo V. Obstacles in the Employment of People With Disabilities: the Perspective of Employees and Employers in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2024. № 4. P. 204-221. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2024-4-20>
7. UNESCO Global Education Monitoring Report Team. Ukraine – Inclusion. In: *Education Profiles: National Education Systems (PEER)*. Paris: UNESCO, updated 2024. URL: <https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/ukraine/~inclusion>